

25 ROŚLIN ŁATWYCH W UPRAWIE ROŚLIN O WALORACH EDUKACYJNYCH

Bożena Szewczyk-Taranek, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

Rośliny, które zdecydujemy się posadzić czy posiać powinny być łatwe w uprawie i proste do rozpoznania dla dzieci. Poniżej przedstawiono listę – propozycję – roślin uprawnych i ozdobnych, które ułatwią stworzenie ogrodu edukacyjnego. Zaprezentowane rośliny mają wiele cech sensorycznych, posiadają znaczenie ekologiczne (np. pożytek dla owadów) i pomogą budować dzieciom znaczące, ogrodnicze wspomnienia z dzieciństwa. Ważne, żeby jak najbardziej zaangażować dzieci, np. podczas warsztatów w uprawę tych roślin, by uczestnicy poczuli, że praca w ogrodzie jest ekscytującą, dobrą zabawą.

		NAZWA	ZDJĘCIE	ZNACZENIE I ZASTOSOWANIE W OGRODZIE EDUKACYJNYM ORAZ NA WARSZTATACH EDUKACYJNYCH
WARZYWA	1	Marchew zwyczajna (<i>Daucus carota</i>)		Jest warzywem lubianym przez dzieci. Symbolicznym, stosowanym nawet do dekoracji bałwana. Można ją zastosować na wielu warsztatach od zajęć chemicznych (barwniki karotenoidy i inne) poprzez biologię, język angielski czy matematykę mierząc np. długość korzeni, czy licząc zbiory. Marchew jest stosunkowo łatwa w uprawie. Zbiór przypada na miesiące jesienne, kiedy dzieci są już w szkole po wakacjach i jest to popularny okres wycieczkowy.
	2	Czosnek pospolity (<i>Allium sativum</i>)		Jeden z najważniejszych warzyw prozdrowotnych, naturalny antybiotyk o bardzo charakterystycznym zapachu. Jedyne warzywo uprawiane wegetatywnie (z ząbków, a nie nasion). Bardzo łatwe w uprawie. Zbiór przypada przed wakacjami, a sadzenie jesienią – dlatego ogród nie jest pusty.
	3	Rukola, rukieta siewna (<i>Eruca vesicaria</i>)		Najłatwiejsze warzywo liściowe do uprawy. Często daje samosiewy, zimuje i kwitnie (kwiaty są jadalne i bardzo smaczne), ma specyficzny orzechowy smak. Można wymienić na bardziej w Polsce popularne sałaty np. masłową, jednak jest trochę trudniejsza, wymaga rozsady i chętniej jest zjadana przez ślimaki.
	4	Rzodkiewka (<i>Raphanus sativus</i> var. <i>sativus</i>)		Rzodkiewka ma krótki okres uprawy i szybko przynosi plony. Smaczna nowalijka na wczesną uprawę wiosenną i jesienną. Ponieważ nie lubi ciepła udaje się wiosną i jesienią. Bardzo charakterystyczny smak

				<p>lubiany przez większość dzieci, a te co nie lubią polubią dzięki temu, że same ją wyhodują. Okrągłe nasiona wysiewane w odpowiednich odstępach są świetne do potrenowania zajęć z matematyki i małej motoryki.</p>
	5	<p>Dynia, Cukinia, Kabaczek (<i>Cucurbita pepo</i>)</p>		<p>Charakterystyczne warzywa, które zawsze się udadzą, szczególnie na kompoście. Dynia jest bardzo lubiana przez dzieci głównie ze względu na Halloween. Ponadto ogromna różnorodność rodzajów dyni daje pole do popisu. Cukinia niezawodnie plonuje, więc bez żadnej ochrony chemicznej będziemy zbierać plony. Wysiane do gruntu pod koniec maja (szczególnie cukinia) plonują od września.</p>
ZIOŁA	6	<p>Melisa lekarska (<i>Melissa officinalis</i>)</p>		<p>Przyjemnie, cytrynowo pachnąca roślina zielarska. Bardzo łatwa w uprawie, nadająca się do słońca i półcienia. Ma małe wymagania glebowe i jest całkowicie mrozoodporna. Jest też wybitnie miododajna. Stosowana do orzeźwiającej wody nadają przyjemny aromat dlatego sprawdzi się na każdym wydarzeniu. Zbieranie i suszenie liści da surowiec do herbat o działaniu uspokajającym.</p>
	7	<p>Mięta (<i>Mentha sp.</i>)</p>		<p>Mięta jest najprostszą byliną do uprawy. Jej ekspansywność i małe wymagania powodują, że może stać się nawet inwazyjna w ogrodzie, dlatego radzi się sadzić ją w większych pojemnikach bo w przeciwnym razie szybko kolonizuje całe stanowisko i zagłuszy inne rośliny. Specyficzny, intensywny zapach i smak jest łatwo rozpoznawany przez dzieci. Miododajna. Jest surowcem zielarskim. Łatwość w rozmnażaniu przez podział spowoduje, że dzieci bez problemu rozmnożą miętę. Może być także uprawiana w pojemniku na balkonie.</p>
	8	<p>Oregano Lebiodka pospolita (<i>Origanum vulgare</i>)</p>		<p>Oregano jest popularną przyprawą kojarzoną przez dzieci z ulubioną pizzą lub spaghetti. Jest to rodzime zioło przyprawowe o walorach ozdobnych. Także miododajne i przyciągające motyle. Długo kwitnie, a przycięcie po kwitnieniu powoduje powtórzenie. Ma małe wymagania glebowe ale lubi światło. Polecana także odmiana o żółtych liściach.</p>

	9	Lubczyk ogrodowy (<i>Levisticum officinale</i>)		Lubczyk to niezbędny składnik dobrego rosółu. Pachnie przyprawą maggi. Niektóre dzieci nie lubią tego aromatu, ale to też jest ważne, bo intensywny zapach zawsze buduje pamięć sensoryczną, a to jest bardzo ważne przy „karmieniu mózgu” młodych ludzi. Lubczyk lubi raczej żyzną ziemię i słoneczne stanowisko. Jest wysoką wręcz architektoniczną rośliną podczas kwitnienia. Kwiatostany w postaci dużych baldachów są rajem dla wielu owadów i idealnie nadają się na warsztaty z botaniki i entomologii.
ROŚLINY OWOCOWE	10	Poziomki (<i>Fragaria vesca</i>)		Dzieci uwielbiają poziomki. Koją im się ze światem bajek, są bardzo smaczne i owocują nieprzerwanie cały sezon. Poziomek w ogrodzie edukacyjnym nigdy dość. Można je posadzić na podniesionych rabatach lub podsadzić krzewy ozdobne. Rośliny – sadzonki są stosunkowo tanie. Można spróbować wysiewać samodzielnie - wczesny termin siewu (luty).
	11	Maliny (<i>Rubus idaeus</i>)		Maliny są bardzo zdrowe i także lubiane przez dzieci. Do ogrodu edukacyjnego poleca się odmiany jesienne owocujące na pędach jednorocznych. Jest to szczególnie ważne ponieważ są pewniejsze w plonowaniu i łatwiejsze w pielęgnacji. A co najważniejsze owocują w terminie od września – witając dzieci owocami w trakcie jesiennych warsztatów. Warto posadzić przy ogrodzeniu lub podporze co będzie stabilizować pokrój.
	12	Jagoda kamczacka (<i>Lonicera caerulea var. kamtschatica</i>)		To rodzaj krzewu jagodowego który można polecić do ogrodu edukacyjnego. Plonuje niezawodnie, toleruje każdą glebę, jest całkowicie mrozoodporny. Bardzo wczesnie kwitnie i jest jednym z pierwszych pożytków dla pszczół na wiosnę. Wspaniale jest obserwować jak cały krzew obsypany kremowymi kwiatami aż buczy od pracowitych pszczół. Termin owocowania to początek czerwca przypada na ostatnie tygodnie roku szkolnego.
ROŚLINY C	13	Śnieżyczka przebiśnieg (<i>Galanthus nivalis</i>)		Klasyczna roślina do ogrodu edukacyjnego – zwiastun wiosny. Posadzić ją trzeba w ogrodzie ze względu na dzieci klas 1-3 które znają wiele piosenek o przebiśniegach, by same mogły zaobserwować czy oby wiosna już przyszła. Przebiśnieg dobrze czuje się w półcieniu pod krzewami czy drzewami.

BYLINY	14	Krokus (<i>Crocus</i> sp.)		Także zwiastun wiosny, symbol tatrzańskich dolinek. Lubi miejsca słoneczne, i może być posadzony w trawniku, gdzie będzie okazałą wizytówką. Jeżeli sadzimy to najlepiej w większej dużej liczbie i w stylu swobodnym. Ładnie wygląda w mieszankach barwnych. Lubi miejsca słoneczne.
	15	Narcyz (<i>Narcissus</i> sp.)		Symbol wiosny. Łatwy i wieloletni (nie trzeba wykopywać cebul, tak jak w przypadku tulipana). Może być posadzony na rabatach lub w stylu naturalistycznym swobodnie w trawniku – jednak w takim przypadku musimy pamiętać o opóźnieniu koszenia trawników wiosną nawet do początku czerwca, by nie skosić liści narcyzów. Można go ścinać i stosować do dekoracji i jako kompozycje florystyczne.
	16	Rozchodniki (<i>Sedum</i> sp.)		To sukulenty przystosowane świetnie do suchych i słonecznych środowisk, nadadzą się na skalniak, zielony dach. Świetne do lekcji biologii na temat przystosować roślin do różnych warunków środowiska ponieważ mają zdolność magazynowania wody w liściach. Każde dziecko, które przełamie taki liść zapamięta sobie co to jest sukulent. Łatwe w uprawie, odporne na suszę, potrzebują tylko słońca.
	17	Dzwonki (<i>Campanula</i> sp.)		Dzwonki mają charakterystyczną budowę kwiatu, są zrosłopłatkowe. Kwiat dzwonek to częsty bohater ilustracji bajek dla dzieci dlatego kojarzony jest głównie z książek. Możemy zastosować niski dzwonek karpacki – piękny na skalniak, czy smukły dzwonek brzoskwiolistny lub odporny dzwonek skupiony. Gatunek nie ma znaczenia, ważne by dzieci znały dzwonki żywe z ogrodu i mogły się nimi bawić robiąc np. z kwiatów czapeczki dla krasnoludków.
	18	Szarotka alpejska (<i>Leontopodium nivale</i>)		Ta niepozorna, góraska roślina jest objęta ochroną. W słonecznym miejscu sprawdzi się w ogrodzie edukacyjnym szczególnie na skalniku. Ma budowę kserofityczną – pokryta jest miękkimi białymi włoskami- dlatego jest wspaniałym obiektem pokazowym na lekcję biologii o przystosowaniach roślin. Ponadto to symbol Alp – najwyższych gór Europy (lekcja geografii).

ROŚLINY JEDNOROCZNE	19	Irys (<i>Iris</i> sp.)		Irysy gatunki podstawowe do ogrodów deszczowych. Bardzo odporne, znoszące okresy suszy jak i okresowego zalewania. Sprawdzą się w każdym miejscu, bo nie ma wygórowanych wymagań glebowych. To wysokie na ok 1 m, rośliny kłaczowe o niebieskich, lub żółtych kwiatach typowych dla rodzaju.
	20	Paprocie: narecznica samcza (<i>Dryopteris filix-mas</i>) pióropusznik strusi (<i>Matteuccia struthiopteroides</i>)		Paprocie są grupą roślin omawianą przy okazji rozwoju roślin naczyniowych i sposobów rozmnażania, a także ekosystemów leśnych. Warto pokazać dzieciom jak wyglądają z bliska. Wiele dzieci z miast nie było w lesie, a nawet jak było nie zwraca uwagi na paprocie i ich budowę. Narecznica i pióropusznik to jedne z najbardziej odpornych paproci. Na liściach narecznicy dobrze widać kupki zarodnikowe, a pióropusznik wytwarza charakterystyczne liście sporofilowe pozbawione chlorofilu.
	21	Słonecznik (<i>Helianthus annuus</i>)		To roślina symbol. Mimo iż przewędrował do Europy z Ameryki to zadomowił się naszej kulturze. Uprawiany jest zawsze z nasion i mimo okazałego rozmiaru jest to roślina jednoroczna. Można go wysiewać wprost to gruntu lub zrobić rozsadę. Kwitnie latem i jesienią, lubi stanowiska ciepłe i słoneczne. Ogromne kwiatostany przyciągają wiele ptaków żywiących się niełupkami. Słonecznik należy do rodziny Asterace - kwiatostan to setki drobnych kwiatów rurkowatych. Warto na to zwrócić uwagę dzieciom zwłaszcza w starszych klasach. Ważna roślina oleista.
	22	Nasturcja (<i>Tropaeolum majus</i>)		Jest także bardzo łatwa w uprawie. Młode siewki mogą wiosną być zjadane przez ślimaki. Uprawiana jest z siewu wprost do gruntu, może nie udać się z rozsady. Termin siewu to początek maja. Ma długie pędy i charakterystyczny zapach. Nasturcja to kwiat często portretowany przez malarzy – Stanisława Wyspiańskiego. Kwiaty nasturcji są jadalne i bardzo smaczne o ostrym rzodkiewkowym posmaku.
23	Niezapominajka (<i>Myosotis sylvatica</i>)		Roślina dwuletnia, kwitnie wiosną, jednak wysiew trzeba przeprowadzić w sierpniu. Zimuje w postaci rozet liściowych. Można też zakupić kwitnące rośliny wiosną, które dadzą wiele samosiewów i nie wyplewione będą kwitnąc w różnych miejscach ogrodu.	

			Bardzo piękny, intensywny, niebieski kolor kwiatów. Na temat niezapominajki jest wiele piosenek i wierszy, więc może stać się tematem warsztatów nie tylko z biologii. Szorstkie liście to dodatkowa cecha sensoryczna tej rośliny.
24	Smagliczka nadmorska (<i>Lobularia maritima</i>)		Pięknie, miodowo pachnąca roślina jednoroczna tworząca dywany drobnych białych kwiatów (u odmian także różowych i fioletowych). Jest wybitnie miododajna i przyciąga różnorakie owady zapylające. Można ją uprawiać z rozsady lub ze siewu wprost do gruntu. Lubi słońce, i jest odporna na niedobory wody. Dobrze komponuje się z różami lub innymi krzewami. Zadarni miejsce po roślinach cebulowych (tulipanach i narcyzach)
25	Wilec trójbarwny (<i>Ipomea tricolor</i>)		Warto w ogrodzie mieć chociaż jedno pnącze, nawet jednoroczne. Możemy spróbować także z innymi gatunkami np. fasolą ozdobną, groszkiem czy tunbergią. Jednak nie ma nic łatwiejszego niż wilec. Jest wiele odmian, a jedna z piękniejszych to niebieska 'Heavenly Blue'. Ważne jest, by zapewnić mu podpory. Mogą to być wigwamy z wysokich tyczek bambusowych, wiklinowych lub leszczynowych, lub po prostu ogrodzenie. Wilec wspina się owijając wokół podpór, więc pamiętajmy, że podpora musi być okrągła w przekroju. Kwiaty wilca mają trwałość tylko jednego dnia, dlatego możemy bez wyrzutów sumienia pozwolić dzieciom bawić się nimi. To nawet pobudza kwitnienie.